

TARTALOM

SZERZŐI ELŐSZÓ A MÁSODIK KIADÁSHOZ	9	TIZENKETTEDIK FEJEZET	231
BEVEZETÉS	11	<i>Tökéletlen ígéretek. Eltérő nézetek a két szövetségről</i>	
<i>A hangos kiáltás és a kései eső</i>		TIZENHARMADIK FEJEZET	245
ELSŐ FEJEZET	27	<i>Téves útjelzők. A vezetők vállára nehezedő ünnepélyes felelősség</i>	
<i>A korai évek: A kései eső és a hangos kiáltás meghatározása, körvonalazása és előrejelzése</i>		TIZENNEGYEDIK FEJEZET	265
MÁSODIK FEJEZET	47	<i>Meggyőző bizonyíték. Ne fecséreljétek az időt arra, hogy saját nézetekkel álltok elő Waggoner nézeti ellenében</i>	
<i>A kései eső és a hangos kiáltás hamar eljön. Felhívás előkészületre, valamint figyelmeztetés, hogy ne utasítsák el a kései esőt</i>		TIZENÖTÖDIK FEJEZET	285
HARMADIK FEJEZET	63	<i>Maradjatok meg az útjelzők mellett! „A Galata levél törvénye volt az egyetlen kifogásuk”</i>	
<i>Hogyan állhatunk meg? Isten temploma és a benne imádkozók megméretnek</i>		TIZENHATODIK FEJEZET	305
NEGYEDIK FEJEZET	79	<i>Zavaros elképzelések az üdvösségről „Gyakran utalnak nekem a tíz száz példázatára”</i>	
<i>A „rendkívül értékes üzenet”. A vezető testvérek reagálása a Szentlélekre és az előrehaladó világosságra</i>		TIZENHETEDIK FEJEZET	321
ÖTÖDIK FEJEZET	99	<i>A vallásszabadság kérdése „Nehogy rálépjünk arra az útra, amely az inkvizíció felé vezet”</i>	
<i>Állj örbelyeden! Ellen White kiáll Isten hírnökei mellett</i>		„A” FÜGGELÉK	345
HATODIK FEJEZET	119	<i>Az 1888-as üzenet szíve</i>	
<i>Háromféle válasz. Elfogadás, beleegyezés, illetve elutasítás – avagy a következményekről</i>		„B” FÜGGELÉK	359
HETEDIK FEJEZET	129	<i>Valamennyi ember Megváltója</i>	
<i>Visszatérés Battle Creekbe. A vallásszabadság válsága Amerikában és az egyházban</i>		ELLEN G. WHITE IDÉZETT MŰVEI	367
NYOLCADIK FEJEZET	143	FELHASZNÁLT IRODALOM	368
<i>Az 1889-es ébredések 1.Ébredés és megújulás, a rendkívül értékes üzenet elfogadásának gyümölcse</i>			
KILENCEDIK FEJEZET	159		
<i>Az 1889-es ébredések 2. „Kelj fel, világíts, mert eljött világosságod”</i>			
TIZEDIK FEJEZET	183		
<i>Baál-imádat. Az 1889-es generál konferencia és az egyesítési tervek</i>			
TIZENEGYEDIK FEJEZET	199		
<i>Krisztus igazsága. „Szemlélés által változunk el”</i>			

Szerzői előszó a második kiadáshoz

Könyvem gondolatmenete az 1844 és 1891 közötti hetednapi adventista történelem kulcseményeire összpontosít. A legkülönbözőbb szerzőktől származó egyéb észrevételeket és/vagy eltérő szempontokat lábjegyzetekben tüntettem fel. A folytatáson (18–36. fejezetek) jelenleg is dolgozom és e mű második kötet köteteként fog megjelenni 2011-ben, ha az Úr is úgy akarja.

A rohanásban, hogy a kötetet még a 2010-es generálkonferencia ülés előtt jelentethessük nyomtatásban, az egyébként nélkülözhetetlen végső szerkesztésre nem került sor. Ez a tény, továbbá két inkompatibilis számítógép-program sok formázási hibát is eredményezett. E hiányosságok ellenére a generál konferencia óta csaknem 3000 példányt terjesztettünk és osztottunk szét. A jelen második kiadásig nagy erőfeszítéseket tettünk a tipográfiai, nyelvtani és formázási hibák, a hiányzó utalások és a zavaró fejezetbeosztás javítása érdekében. A könyv javítása érdekében végzett munkánk után is még mindig szükségünk van az olvasók közös erőfeszítésére. Szívesen fogadunk minden kiigazítást. Imádkozunk, hogy könyvünk hozzájáruljon a kései eső iránti megújult érdeklődéshez, és hiteles választ adjon a hosszú késedelem okára.

BEVEZETÉS

A hangos kiáltás és a kései eső

Sorsdöntő kérdés a ma élő hetednapos adventisták számára

Sátán semmitől sem fél annyira, mint attól, hogy Isten népe elgördít minden akadályt az útból, hogy az Úr kitölthesse Lelkét az egyelőre még erőten és bűnbánat nélküli gyülekezetre. Sátán éppúgy nem tarthatja vissza az Isten népére hulló áldásosöt, mint ahogy nem zárhatja be a menny ablakait sem, hogy ne essen eső a földre.¹

Talán nincs még egy ilyen téma, amelynek nagyobb figyelmet kell szentelnünk, mint a Szentlélek és az Ő szerepe a megváltás tervében. „Krisztus azért adta nekünk Lelkét, hogy megújító erőforrásunk legyen. Nélküle Krisztus áldozata is hiábavaló lett volna számunkra.” Miért? Mivelhogy „csak az Istenség harmadik személyének hatalmas erejével állhatunk ellen a bűnnek és győzhetjük le azt.”² A Szentlélek magának Krisztusnak a képviselője, és „minden embernek rendelkezésre áll”.³ „Ez a megígért áldás – ha hittel igényeljük – magával vonja az összes többi áldást.”⁴ Ez volt az a kérdés, amelyet Krisztus a leghosszabban fejtegetett földi szolgálata idején.⁵

Az elmúlt 150 évben a hetednapos adventisták nagy figyelmet szenteltek a Szentlélek témakörének. Az E. G. White írásaihoz készített tárgymutató (*Index to the Writings of E. G. White*) harminc oldalon sorolja fel a Szentlélekre való hivatkozásait. Az elmúlt években nagyszámú adventista könyv született a kérdéskörben, valamennyi azzal a szándékkal, hogy világosabban bemutassák a Szentlélek munkáját, valamint azt, hogy mennyire rászorulunk a bennünk lakozására.

A „korai eső” és a „kései eső” fogalmi szorosan kapcsolódnak ehhez a kérdéshez, hiszen ezek szintúgy „a Szentlélek munkájára mutatnak rá.”⁶ „A Lélek kiárasztása volt az apostolok napjaiban a korai eső kezdete, és fényes eredményt hozott.”⁷ A tanítványok, akik nem sokkal korábban még magára hagyták Jézust, ekkor már

¹ Ellen G. WHITE: „The Church's Greatest Need”, *Review & Herald*, 1887. márc. 22., p. 177.

² DA, p. 671.

³ Uo., p. 669.

⁴ Uo., p. 672.

⁵ 3SM, p. 156.

⁶ TM, p. 506.

⁷ AA, p. 54–55.

bátran biztonyságot tettek róla. A korai eső eredménye hamar megmutatkozott: háromezren tértek meg egy napon, és rövid idő alatt „felforgatták az világot” (ApCsel 17:6). Ámde mind, akik megérik a föld történelmének záró eseményeit, a Szentlélek erejének egy ennél sokkal erőteljesebb megnyilvánulásának leszünk tanúi: „Nem lesz kisebb az az erő, mellyel Isten az evangélium hatalmas munkáját lezárja, mint amilyennel a nyitányát jelezte. A prófécia, amelyek az evangélium hirdetésének kezdetén a korai eső kiáradásában teljesebbek, a lezárulásakor, a kései esőben ismét teljesebbnek fognak.”⁸

A korai eső a Szentléleknek a megtérésben és a lelki növekedésben megnyilvánuló munkáját is jelképezi, „fokról fokra”. „A kései eső, amely beérleli a föld aratni-valóját, a lelki kegyelmet ábrázolja, amely előkészíti az egyházat az Emberfia eljövetele. De ha a korai eső nem végzi el a munkáját, a kései eső egyetlen magot sem érlelhet be.”⁹

A kései eső teljes értelme csak akkor világosodik meg, ha a helyére kerül az adventista teológiában. Ha nem egyszerűen egy lesz a hitelvek sorában: a kései eső szorosán kötődik a szentély megtisztításának, a végső ítéletnek és az utolsó eseményeknek megértéséhez – az egész az egy nagy küzdelem összefüggésébe helyezve.

A „hangos kiáltás” szorosan kapcsolódik a kései esőhöz, mert akik részesei a mennyi záporban, azok adják át Isten utolsó üzenetét a világnak. „A kései eső, a felüdülés az Úr színétől, a harmadik angyal hangos kiáltása” képezi Isten népét arra, hogy „az igazságot nagy erővel szólja”¹⁰ a súlyosan megpróbáló körülmények közepette is. Ez a „felüdülés az Úr színétől el fog jönni, hogy erőt kölcsönözzön a harmadik angyal hangos kiáltásának, és hogy felkészítse a szenteket arra, hogy megálljanak a hét utolsó csapás földre bocsátásakor”¹¹.

Ez „a világnak hirdetendő utolsó kegyelmi üzenet az Ő szerető lényének kinyilatkoztatása lesz”,¹² „Krisztus igazságának az üzenete”,¹³ „a hit általi megigazulás üzenete”, amely „a harmadik angyal üzenete teljes valójában”¹⁴. Ezt az üzenetet, amely felől Isten megparancsolta, hogy „vigyük el a világnak”, kell hangos szóval, a Szentlélek kiáradásától kísérve” hirdetnünk.¹⁵ Repesze várjuk azt az időt, midőn „a pünkösdi események megismétlődnek, de az akkorinál nagyobb hatalommal. János ezt írja: »látam más angyalt leszállni a mennyből, akinek nagy hatalma volt; és a föld fénylett annak dicsőségétől« (Jel 18:1)”.¹⁶

⁸ GC, p. 611.

⁹ TM, p. 506.

¹⁰ EW, p. 271.

¹¹ Uo., p. 86.

¹² COL, p. 415. Jerry Finneman elkészítette *A kései eső Krisztus és az Ő igazságának üzenete* c. kétrészes sorozatában („The Latter Rain is the Message of Christ and His Righteousness”, *New England Pastor*, 2009. nov.-dec. és 2010. jan.-febr.) kiválóan hozza felszínre a kései eső és a hangos kiáltás közötti kapcsolódási pontokat.

¹³ 6T, p. 19.

¹⁴ 3SM, p. 372.

¹⁵ TM, p. 92.

¹⁶ SDA BC, vol. 6., p. 1055.

A Szentlélek kitöltését sietető legfontosabb tényezők egyike az, ha a gyülekezet tagjai a pünkösdihez hasonló egységre törekednek. Ennek az egységnek kell először létrejönnie a korai eső tapasztalata által, csak ezután áradhat ki a kései eső.

Mennei világosságra van szükségünk. Isten emberi szíveket átalakító hatalma olyan egységre fog vezetni bennünket, amilyenre nem volt eddig példa; mert akik Krisztussal együtt lesznek, egymással is összhangban lesznek. A Szentlélek egységet fog teremteni...

A Szentlélek megdicsőíti Istent, úgy nyilatkoztatja ki jellemét népének, hogy szeretetük legfőbb tárgyává válik, és az Ő jelleme nyilvánul meg bennük. Megértik, hogy sohasem volt a világon más igaz élet, csak az övé, és nincs tökéletesség, csak az, ami Tőle van. Amikor a Lélek kitöltetett a mennyből, az egyházra világosság áradt, és e világosság forrása Krisztus volt, az Ő nevét dicsérte minden száj, az Ő szeretete töltött be minden szívet. Így lesz ez majd akkor is, midőn az „angyal nagy hatalommal leszáll a mennyből, és a föld fényleni fog dicsőségétől” (Jel 18:1)¹⁷.

Könnyen megérthetjük, hogy is van az, hogy Sátán semmitől nem fél annyira, mint a kései eső kitöltésétől. Ha van korszak, melyben szükség van a Szentlélek kiáradására, akkor az most van. Mindnyájunknak személyesen kell imádkoznunk a korai eső tapasztalatáért és a köztünk létrejövő egységért, amely elkészít bennünket a kései esőre. Csakis ilyen módon leszünk képesek egyesíteni hangunkat a hangos kiáltás megszólaltatására.

Mi van az egységgel?

Elég csak ránézni szeretett Hetednap Adventista Egyházunkra e mostani állapotában, hogy megállapítsuk, milyen messze vagyunk az egységtől, és talán már benne is vagyunk a rostálás időszakában. Egyfelől elkülönülő csoportok („vadhajtások”) és különböző független szolgálatok szerveződtek, amelyek magukat történelmi adventistáknak, a szervezett egyházat pedig Babilonnak mondják. E közösségek közül némelyek elkülönültek a helyi gyülekezetektől, kis csoportokat vagy házi gyülekezeteket alkotnak, és nem ismerik el az egyház tekintélyét, sőt a tizedet sem az egyháznak adják. Számos új mozgalom létesült tanbeli problémák – az isteni háromságtól a szombat ókori időszámításhoz igazításán át a végidei próféciák idői meghatározásáig – miatt.¹⁸

Másfelől, mintegy az inga ellentétes irányba történő kilendülése gyanánt, több észak-amerikai gyülekezet az utóbbi két évtizedben elkülönült az egyháztól és adventista kongregacionalista gyülekezetté váltak. Habár néhány ezek sorában újonnan alakult gyülekezetek, sok ilyen gyülekezet régebben alapított gyülekezetekből

¹⁷ 1888M, p. 1017 (Level Uriah Smith-nek, 25/b level, 1892. aug. 30.).

¹⁸ Ld. Ty GIBSON: *Abandon Ship?: One Man's Struggle to Discover God's Special Purpose for His Church*; Barnes, Allen: *Detours & Ditches*.

váltak ki. Nemcsak gyülekezeti tagok és pénzügyi támogatások eltérítéséről van szó itt, hanem sok alapvető adventista hittétel egyértelmű feladásáról is. Sok kongregacionalista gyülekezet közös nevezője, hogy átlépnek 1844 bibliai tanításain: a szentély megtisztításán, a vizsgálati ítéleten, a hármias angyali üzeneten és más megkülönböztető hittételeken, amelyek szorosan kapcsolódnak a hit általi megigazulás üzenetének megértéséhez a vég idején.¹⁹ Legújabbban az egyháznak szembe kell néznie azzal a frissen nyilvánosságra hozott ténnyel, hogy egyik-másik tanár egyetemeken és főiskoláinkon (nemcsak a *La Sierrán*) az evolúciós elmélet mellett száll síkra.²⁰ Ellen White szerepét és ihletettségét, ahogy az egész Biblia ihletettségét is, továbbra is megkérdőjelezzik néhányan.²¹ Az *Adventist Today*, a progresszív adventista mozgalom szócsöve szinte havonta szaporítja az ilyen problémák számát.

Miközben az egyház taglétszáma világviszonylatban 20 millióhoz közelít, Észak-Amerikában inkább stagnál. Ez az állapot arra az okra vezethető vissza, hogy az Észak-Amerikai Divízióban oly szembeszökő polarizálódás közepette a szervezett egyház tagsága vélemények egész sokaságával találja szembe, amelyek egytől-egyig számot tartanak a figyelmükre. Clifford Goldstein *A maradék* c. könyvében szemléletes leírást ad egynémely, az egyházunkban tenyésző rettenetes bűnről.²² Nem kell sokáig vizsgálódnunk ahhoz, hogy levonhassuk a következtetést: nincs minden rendben a sorainkon belül. Az egység elérése távolabbinak tűnik, mint bármikor korábban az adventista történelemben. Sokan vélekednek úgy, hogy a megmaradás egyetlen módja „az út megtisztítása”, hogy Isten kiárasztassa lelkét „ellankadó egyházára”. Csakhogy az egyik legnagyobb akadály az egység útjában sajnos éppen maga a kései eső és a hangos kiáltás kérdése, kivált az adventista történelem viszonylatában. Két fő nézet van ma jelen az egyházban, mindkettő Ellen White-ra hivatkozik, habár az ő tekintélyére és ihletettségére vonatkozó feltevésekben némileg különböznek egymástól. Mielőtt továbbsmennék, tekintsük át

¹⁹ Ld. Brian NEUMANN: *Stop: Before it is Too Late*; Thomas MOSTERT: *Hidden Heresy?: Is Spiritualism Invading Adventist Churches Today?*; Samuel KORANTENG-PIPIM: *Must We Be Silent: Issues Dividing Our Church*; Samuel KORANTENG-PIPIM: *Here We Stand: Evaluating New Trends in the Church*. Az *Adventist Review* 1997. novemberi számában William G. Johnson kommentálta a Maryland állambeli, Richard Fredericks által vezetett Damascus gyülekezet és az Oregon állambeli Portland Sunnyside gyülekezet független kongregációkra történt szakadását. Johnson azzal nyugtatta az olvasókat arról, hogy könnyű „olyan szélsőséges mértékben felfuvalkodni, mint a damascusi szakadás esetében történt”, de nem „fenyegeti az egyház egészét a független kongregációkra való szétesés veszélye”. Am a cikk 1997-es megjelenése óta néhány gyülekezet csatlakozásával tovább nőtt a hetednap adventista kongregacionalista gyülekezetek száma. Az *Adventist Today* című folyóirat, amely bizonyos mértékig az adventista kongregacionalista mozgalom szócsöve lett, 1998. május-júniusi számának címlapján hét ilyen gyülekezetet sorolt fel. „Mit nyújt az új kongregacionlizmus?” címmel. A listát természetesen jelentősen bővíteni lehetne. Ron Gladden www.missioncatalyst.org c. honlapja tevékenyen támogatja az ilyen gyülekezetek alapítását.

²⁰ www.educatetruth.com

²¹ Graeme BRADFORD: *People Are Human (Look what they did to Ellen White)*; Graeme BRADFORD: *More Than a Prophet*; Desmond and Gillian FORD: *For the Sake of the Gospel: Throw Out the Bathwater, But Keep the Baby*; Milton HOOK: *Desmond Ford: Reformist Theologian, Gospel Revivalist*; Gerhard PFANDL: „Ellen G. White and Earth Science” (paper presented at International Faith and Science Conference, 2002. aug. 23–29.; Al-den THOMPSON: „From Sinai to Golgotha”, Parts 1–5.

²² Clifford GOLDSTEIN: *The Remnant: Biblical Reality or Wishful Thinking?*

röviden, mit képvisel e két fő nézet a kései esőről, a hangos kiáltásról, 1888-ról és más ezekkel szorosan összefüggő teológiai kérdésekről.

*Megvolt a hangos kiáltás és el is fogadták;
a kései eső nem jött el, ezért szó sincs elutasításról²³*

Ha megnézzük az első fő nézetet, meg kell állapítanunk, hogy bár képviselői talán nem egyeznek minden részlet tekintetében, a főbb pontokban egyetértenek és ezek összekötik őket. E nézet szerint a középkor vége felé Isten elhozta a reformációt, melyben teljességgel feltárult a megváltási terv. 1844 jelentősége nem annyira az, hogy változás történt Krisztus szolgálatában a mennyei szentélyben, mint inkább az, hogy Isten ekkor támasztott egy végidőbeli népet a reformáció evangéliumának és más megkülönböztető adventista tanítások – úgymint a szombat és a holtak állapota – hirdetésére. Amikor az adventizmus az 1870-1880-as években a legalizmus mellékvágányára futott, Isten egy rendkívül értékes üzenet elküldésével válaszolt. E nézet szerint ez az „1888-as üzenet” egyszeri, kizárólag 1888-ban, Minneapolisnak adott üzenet volt. Senki nem tudja pontosan, mi hangzott el Minneapolisban, de úgy összegezhethetnénk, hogy az üzenet a kereszténység alapvető tanításait foglalta magában. Ez az üzenet a hangos kiáltás üzenete volt, az alapvető keresztény tan, a reformáció tanításában csupán jogi értelemben veendő megigazulás – ahogyan a szentség prédikátorai tanították – összekapcsolva a szombat, a törvény és a lélek handóságának egyedi adventista tanításaival. Jones és Waggoner nem értette meg teljesen ezt az üzenetet 1888-ban, Ellen White azonban igen, ezért jelenthette ki, hogy ez már a hangos kiáltás üzenete.

E nézet szerint Minneapolisban kezdetben elutasították az üzenetet, ám ezt elsősorban a személyi konfliktusok okozták, amelyeket leginkább Jones és Waggoner szított. Az adventisták többsége elfogadta az üzenetet, ahogy az 1889-es tábori összejöveteleken és az 1889 és 1891 közötti lelkésztovábbképző szemináriumokon és generálkonferenciái üléseken előadták. Azok bűnbánata idézte elő általános elfogadottságát, akik kezdetben elutasították az üzenetet. Ezért 1888 inkább győzelemnek, semmint nagy csalódásnak tekinthető. Az egyház tevékenysége az 1901-es újszervezést követően robbanásszerű fejlődésnek indult és az egész világra kiterjedt.

E nézet azt állítja, hogy Ellen White támogatta Jonest és Waggonert, de csak addig a mértékig, hogy az alapvető keresztény tant hirdették. Ellen White számos megnyilatkozása Jones és Waggoner felé teológiai tévedéseik helyesbítésére irányult: ezt bizonyítják azok a Minneapolisban tett kijelentései, miszerint nem értett egyet mindennel, amit tanítottak. Bár sohasem pontosította, hogy miben tér el a véleménye, e nézet képviselői, miután szemrevételezik Jones és Waggoner teológiáját és összevetik azt a reformáció evangéliumával, számos ilyen példát hoznak. Arra hivatkoznak, hogy Ellen White azért nem igazította ki a hibáikat, mert soha nem állt

²³ Az itt ismertetett nézetek hivatkozásait a könyv későbbi fejezeteiben részletezzük.

szándékában teológiai kérdésekben önmagát tekintélynek állítani. Egyetlen törekvése az volt, hogy az embereket visszavezesse a Bibliához.

E nézet képviselői szerint Jones tanításában az egyik fő teológiai tévedés az volt, hogy a kései eső elkezdődött 1892-ben. Mint kifejtik, Jones azért kapta fel ezt a gondolatot, mert úgy hitte, hogy Anna Rice Jólé könyve 2. fejezetének beteljesedéseként részszült a prófétaság ajándékában, holott Ellen White azt mondta, hogy csupán a hangos kiáltás vette kezdetét és nem a kései eső. Ily módon a hangos kiáltás és a kései eső összefüggenek ugyan, mindazonáltal elkülöníthetők egymástól. A kései eső az erő, amely a hangos kiáltás hirdetéséhez társul. Így tehát a hangos kiáltás már több mint száz évvel ezelőtt elkezdődött, el is fogadták, a kései eső azonban soha nem kezdődött el, részben az egyház megosztottsága miatt, amit Jones és Waggoner okozott.

Ez a nézet azt állítja, hogy mivel a kései eső koránt sem kezdődött el 1888-ban, nem szükséges bűnbánatot tartani a visszautasítása miatt, csupán azért kell imádkozni, hogy áradjon ki a közeljövőben. Ennélfogva az egyház nem a pusztában bolygott, várva az Úr visszatérését, hanem fejlődött, a világszerte elterjedt adventista intézmények és a 16 millió feletti tagság által. Még ha mint nép részben hibáztathatók vagyunk is az Úr második eljövételének késleltetéséért, a felelősség minden kétséget kizáróan az Úr kezében van, illetve olyan világesemények okolhatóak, amelyeket nem befolyásolhatunk.

Habár jónéhány ilyen vélemény a hangos kiáltással és a kései esővel kapcsolatban az 1890-es években keletkezett, *legtöbbük* igazán szembevető módon az 1930-as évek elejétől láttak napvilágot. Azokból a válaszokból bontakoztak ki, melyeket A. G. Daniells *Krisztus a mi igazságunk* c. könyvére, de még inkább Taylor Bunch *Negyven év a pusztában előképben és a valóságban* című – az adventista egyházat az ősi Izraellel párhuzamba állító – kéziratára adtak. 1931 elején D. E. Robinson, A. T. Robinson és C. McReynolds egyaránt megjelentettek egy-egy tanulmányt, amelyekben megvédeni igyekeztek az egyházat attól, amit ők szélsőséges felreértelmezéseknek láttak.²⁴ Az 1940-es években további három szerző is az egyház védelmére kelt: N. F. Pease, L. H. Christian és A. W. Spalding egyaránt úgy érezték, hogy a kései eső visszautasításának vádjá támadás volt az egyház ellen.²⁵

Robert Wieland és Donald Short *Az újravizsgált 1888* c. könyvének 1950-es közzétételét követően további könyvek és közlemények kerültek kiadásra,

²⁴ Ld. D. E. ROBINSON levele Taylor G. Bunch-nak, 1930. dec. 30. (ld. a 4. fejezet 41. jegyzetében); A. T. ROBINSON: „Did the Seventh-day Adventist Denomination Reject the Doctrine of Righteousness by Faith?”; C. MCREYNOLD: „Experience While at the General Conference in Minneapolis, Minn. in 1888”, valamennyi in: *Manuscripts and Memories of Minneapolis 1888*, i. m., p. 333–342. Vannak bizonyítékok arra, hogy a felsorolt szerzők közül néhányan együttműködtek a hetednapos adventista reformmozgalommal, amely akkoriban azt állította, hogy 1888 volt a kiindulópontja az egyház Babilonná válásának.

²⁵ N. F. PEASE: *Justification and Righteousness by Faith in the Seventh-day Adventist Church Before 1900*; L. H. CHRISTIAN: *The Fruitage of Spiritual Gifts*; A. W. SPALDING: *Captains of the Host*. Vannak adatok arra, hogy a felsoroltak közül néhányan elkülönült csoportok befolyása alá kerültek, hatással volt rájuk korábbi kapcsolatuk az olyan oldalhajtásokkal, mint Shepherds Rod és a „Rogers testvérek” mozgalma. Mindkettő az egyház Babilonná válásának kiindulópontjának minősítette 1888-at.

amelyekben az egyházat védtek az 1888-kapcsolatos, alaptalannak vélt támadásokkal szemben. E könyvek, cikkek és beszámolók közül nem kevés a generál konferencia égisze alatt készült, amely többnyire e nézet mellett sorakozott fel.²⁶

1957 őszén az adventista vezetés megjelentette a *Kérdések a tanról* (*Questions on Doctrine, rövidítve QOD*) c. könyvet, mintegy félhivatalos válaszként az evangélikál református (kálvínista) Walter Martin (fiatal kutató, a nem keresztény vallások „szakértője”, az *Eternity* folyóirat szerkesztőségi tanácsadója) és Dr. Donald Barnhouse (az *Eternity* szerkesztője) által felvetett kérdésekre. A QOD kiadását többéves vita követte egyfelől Barnhouse és Martin, másfelől T. E. Unruh (a Kelet-Pennsylvaniai Konferencia elnöke), Walter Read (a generál konferencia területi titkára), Roy Allan Anderson (a *Ministry* folyóirat szerkesztője) és LeRoy Froom (író, szerkesztője, tanár, valamint a *Ministry* folyóirat alapítója) részvételével, akik azon voltak, hogy elhárítsák az adventizmus szektának minősítését az evangélikál világban.²⁷ A *Kérdések a tanról* megjelenését követően a könyvek, amelyeket az egyház 1888-cal kapcsolatban megjelentetett, nagyjából 1888 történetének, az 1888-as üzenetnek újfajta értelmezésével kecsegtettek, valamint annak újragondolására vállalkoztak, hogy mi okozta Jones és Waggoner elesését a századfordulón.²⁸ Ez a

²⁶ General Conference of Seventh-day Adventists: „First General Conference Committee Report,” 1951. dec. 4., in A. L. HUDSON: *A Warning and its Reception*; General Conference of Seventh-day Adventists: *The Story of Our Church*; General Conference of Seventh-day Adventists: „Further Appraisal of the Manuscript »1888 Re-Examined“, 1958. szeptember, in A. L. HUDSON: *A Warning and its Reception*; A. W. SPALDING: *Origin and History of Seventh-day Adventists*; N. F. PEASE: *By Faith Alone*; A. V. OLSON: *Through Crisis to Victory 1888–1901*; N. F. PEASE: *The Faith That Saves*; A. L. WHITE – Ellen G. WHITE: *The Lonely Years*.

²⁷ Walter Martin kérdései az adventista teológia széles tartományát érintették, de főleg négy területre irányultak: 1) az engesztelés nem fejeződött be a kereszteni; 2) az üdvösség kegyelem és a cselekedetek eredménye; 3) az Úr Jézus Krisztus teremtmény, nem öröktől fogva létezett; 4) a bűnös, bukott természet részesévé lett a testtelétkor (*Our Hope*, 1956. november, in: George R. KNIGHT: *A Search for Identity*, i. m., p. 165). A többi vitapont a következők voltak: a szentély, 1844, és Ellen White ihletettsége. Megjegyzni azt is, hogy „a kálvínisták a híres öt pontban összegyűjtik teológiájukat, mindent Isten korlátlan uralmának központi tanításából eredeztetve: 1. Az emberiség teljes romlottsága (minden férfi és nő bűnösnek születik); 2. Feltétel nélküli kiválasztás (néhányek ki lettek választva az üdvösségre, mások nem); 3. Korlátozott megváltás (Krisztus csak a választottakért halt meg); 4. Ellenállhatatlan kegyelem (A kiválasztott férfiak és nők megkapják a hit „ajándékát”); 5. Állhatatlanság mindvégig (sajuk egyszer elnyertek, mindörökké elnyertek az üdvösséget) ... A kálvinizmus kényszerzubbonya a csak jogi értelemben vett megigazításához vezetett, amely 400 éven át kötötte gúzsba a keresztény egyházat. A jogi értelemben vett megigazítás a bűntetés átállásának a másik meghatározása... Ez a nem biblikus eszme összekeverte a kegyelem művét és a hit általi megigazítást” (Herbert E. DOUGLASS: *A Fork in the Road: Question on Doctrine. The Historic Adventist Divide of 1957*, i. m. p. 24–25).

²⁸ Edward HEPENSTALL: *Is Perfection Possible?*; LeRoy E. FROOM: *Movement of Destiny*; Desmond FORD: *The Doctrinal Decline of Dr. E. J. Waggoner: Its Relationship to the Omega Apostasy*; Desmond FORD: *The Relationship Between the Incarnation and Righteousness by Faith*; Geoffrey J. PAXTON: *The Shaking of Adventism: A Documented Account of the Crisis Among Adventists Over the Doctrine of Justification by Faith*; Edward HEPENSTALL: *The Man Who Is God: A Study of the Nature of Jesus*; David P. MCMAHON: *Ellen Joseph Waggoner: The Myth and the Man*; Robert BRINSMEAD: *Judged by the Gospel: A Review of Adventism*; Bert HALLOVIAK: „Ellen White and A. T. Jones at Ottawa, 1889: Diverging Paths from Minneapolis”; Norman R. GULLEY: *Christ Our Substitute*; George R. KNIGHT: *From 1888 to Apostasy: The Case of A. T. Jones*; Hermut OTT: *Perfect in Christ: Is it Your Job to be Perfect, Or is it Someone Else's?*; Arthur J. FERCH ed.: *Towards Righteousness by Faith: 1888 in Retrospect*; George R. KNIGHT: *Angry Saints: The Frightening Possibility of Being Adventist Without Being Christian*; Eric C. WEBSTER: *Crosscurrents in Adventist Christology*; Roy ADAMS: *The Nature of Christ: Help For a Church Divided Over Perfection*; Woodrow W. WHIDDEN: *Ellen White on Salvation*; Woodrow W. WHIDDEN: *Ellen White on the Humanity of Christ*; George R. KNIGHT: *A User-Friendly Guide to the 1888 Message*; George R.

folyamat még szembetűnőbb lett a Desmond Ford által 1976-ban Palmdale-ben elindított hitújítás tanbeli kihívását követően. Az azóta eltelt harmincöt esztendőben az egyház által előállított és támogatott kiadványok, amelyek a hangos kiáltást és a kései esőt 1888 összefüggésébe helyezték, többnyire ezt az értelmezési irányt követik.

Az 1970-es és az 1980-as évek óta támogatott megközelítés abból az alapállásból indul ki, hogy az egyház 1890-es évektől mindmáig fennálló megosztottságát elsődlegesen az a hamis teológia okozta, amely közvetlenül Jones és Waggoner alapüzenetéből származott mindjárt Minneapolis után, és éppenséggel ugyanez, vagyis az ő felfogásuk alapját képező teológia távolította el a két hírnököt az egyháztól. E nézet szerint Jones és Waggoner téves teológiája valószínűleg csirájában már Minneapolis előtt is jelen volt a felfogásukban, de teljesen csak az 1888-as értekezlet után bontakozott ki. Ezért támogathatta Ellen White „az ő 1888-as üzenetüket”. Ezeket a teológiai tévedéseket Jones és Waggoner 1889 eleji, tábori összejöveteleken elhangzott előadásaiban vélték felfedezni. Négy fő eretnek tanítást azonosítottak: 1) Jones és Waggoner tagadták az eredendő bűn tanítását (ez azután három másik eretnek tanítást vont magával); 2) Krisztus Ádám elbukott bűnös természetét öltötte magára; 3) a hit általi megigazulás magában foglalja a megigazítást és a megszentelődést – vagyis nem kizárólag a jogi értelemben veendő hit általi megigazítást; 4) az utolsó nemzedék tökéletes jellemre tesz szert Krisztus visszatérése előtt. E nézet védelmezői azt állítják, hogy ez a négy eretnek tanítás lökte Waggonert a panteizmus, Jones pedig a „szent test” mozgalom karjaiba, és hogy ugyanennek a négy eretnek tanításnak a mai – legfőképpen a konzervatív történelmi adventisták általi – újjaélesztése az Omega-hitehagyás, amelyre Ellen White figyelmeztetett.

Most pedig fordítsuk figyelmünket a kései esővel és a hangos kiáltással, illetve 1888-cal és a vonatkozó teológiai problémákkal kapcsolatos második fő nézetre.

A kései eső és a hangos kiáltás eljött, de mindkettőt elutasították²⁹

A második fő nézet vizsgálata nyomán arra figyelünk fel, hogy bár védelmezői között nincs teljes egyetértés minden részletkérdésben, de bizonyos lényegi pontok összekötik őket. E nézet szerint az Úr nagy világosságot küldött a reformátorok által a 16. században, hogy kihívja az embereket a pápai tévelygés sötétségéből, de ennek a világosságnak folyamatosan növekednie kell az idők végezetéig. Az adventizmus mozgalma, amely a hetednapos adventista – végidőbeli maradék – egyház megszervezéséhez vezetett, azon növekvő világosság letéteményesének látják, amelyet el kell

KNIGHT: *A Search for Identity: The Development of Seventh-day Adventist Beliefs*; Woodrow W. WHIDDEN: *E. J. Waggoner: From the Physician of Good News to Agent of Division*; Desmond and Gillian FORD: *For the Sake of the Gospel: Throw Out the Bathwater, But Keep the Baby*; Milton HOOK: *Desmond Ford: Reformist Theologian, Gospel Revivalist*. Az összes említett író közül egyedül LeRoy Froom indul ki abból, hogy a kései eső elkezdődött, ugyanakkor azon az állásponton van, hogy a kései esőt elfogadták.

²⁹ Az itt ismertetett nézetek részletes hivatkozásait a könyv későbbi fejezeteinél adjuk meg.

vinni a világnak. A 2300 év vége 1844-ben változás megy végbe Krisztusnak a mennyei szentélyben végzett papi szolgálatában. Nem a tekintetben megy végbe változás, hogy mi módon nyerheti el az ember az üdvösséget: a vizsgálati ítélet az üdvösségtervének csúcspontját – az ítélet órájának üzenetét – jelenti be, és felkészíti az előtek Krisztus visszatérésére. Ezt az értelmezést a nagy küzdelem összefüggésében alapozták meg és a hármias angyali üzenet keretébe helyezve dolgozták ki.

E nézet szerint az előrehaladó világosság és az abban való növekedés elutasítása torkolt a laodiceai állapotba a nagy csalódást követő évtizedben, majd a laodiceai üzenet általi megtérésre hívás meg nem szivlelése az 1850-es években vezetett az 1870-1880-as évek farizeizmusához. Az Úr egy különleges üzenetet küldött az ebben az állapotban vesztelő egyházának, hogy beteljesítse a kegyelem művét az emberi szívekben és lezárhassa a nagy küzdelmet. Ez az 1888-ban útjára bocsátott üzenet volt a kései eső és a hangos kiáltás kezdete. A kései eső és a hangos kiáltás, jóllehet különböző dolgok, nem választhatók el egymástól: a kései eső az ok, a hangos kiáltás pedig az okozat. A kései eső nem *menyiségi*, hanem *világosságban* való növekedést hoz, hogy a hangos kiáltás bevilágítsa a földet annak dicsőségével, és betöltse a földet Isten „sokkal inkább bővelkedő” kegyelmének üzenetével.

Ez a nézet abból indul ki, hogy az 1888-as üzenet különbözött a kor népszerű evangélikál üzenetétől. A hit általi megigazulás 1888-as üzenete szorosán kapcsolódik a hetednapi adventistáknak adott megkülönböztető bibliai igazságokhoz, kivált a szentély megtisztításához, amely felkészíti az utolsó nemzedéket arra, hogy a bűntől megtisztulva álljon meg Isten előtt az Ő kegyelmének végső megbizonyításaként a nagy küzdelem lezárásakor. E *világosság* elfogadása egyenértékű lenne a kései eső elfogadásával, amely nem egy homályos eredetű erő, hanem nagy *hatalom* Jézus Szent Lélek általi bensőséges jelenléte révén. A hangos kiáltás megszólaltatásának képessége az üzenet elfogadásától függött, és akkor az – úgy, hogy Isten népe tökéletes egységben hirdette volna az evangéliumot az egész világon – bevilágította volna az egész földet dicsőségével. Ennek eredményeként az aratnivaló beérett volna, és Krisztus hamar eljött volna, hogy teljesen véget vessen a bűnnek és a szenvedésnek.

E nézet szerint az Úr által küldött világosság egy üzenet formájában érkezett az Ő kegyelméből két hírnökön, A. T. Joneson és E. J. Waggoneren keresztül. Bár Isten már az 1880-as évek elején megérintette Jones és Waggoner szívét, az értékes üzenet elsősorban akkor indult útjára, amikor 1888-ban az egyház vezetősége elé tárták. Azt a körülményt, hogy a Minneapolisban elhangzott 1888-as üzenetnek nincs írásos kivonata, nem tekinthetjük problémának, mert ugyanazt az üzenetet hirdették részleteire bontva a tábori összejöveteleken és a lelkesítőbbképző szemináriumokon a rákövetkező években, méghozzá Ellen White körültekintő irányítása mellett, akit Isten hívott a szolgálat őrhelyére.

E második nézet szerint az 1888-as üzenet, amelyet Isten küldött Jones és Waggoner által, Krisztus páratlan vonzerejének átfogó üzenete volt a hit általi megigazulás összefüggésében. Bár az 1888-as üzenetnek sok alkotóeleme van, az üzenet *legkevesebb* négy vonásában eltér a népszerű evangélikál nézetektől, és figyelemre

méltó viszály övezte.³⁰ 1) Mivel Waggoner és Jones felfogása a bűn és az ember természetéről a nagy küzdelem elvein alapult, az eredendő bűn ágostoni tanát mint pápai hamisságot elutasították. Megértették, hogy Krisztus az egész emberiségért hozta meg áldozatát, megszabadítva mindenkit az Ádám bűne miatti kárhozattástól, és ezzel mindenkinek szabadságot adott sorsa megválasztásához, jóllehet bűnös természetű örökölték. 2) Jones és Waggoner megértette, hogy Krisztus az Ő bűntelen isteni természetére felvette a mi bűnös természetünket, hogy megmentsen az embert a bűntől. 3) Megértették, hogy a hit általi megigazulás több jogi nyilatkozattal, és magában foglalja a valóságos megigazítást és a megszentelést is. 4) Megértették, hogy az üdvösség nagy terve részeként Isten egy végidei népet készít elő a végidő összefüggésében – a kései eső üzenete által –, hogy Krisztus igazságában, bűn nélkül állhassanak meg a Szent Isten előtt. E végső bizonyítás fogja érvényre juttatni Isten igazát a Sátán elleni nagy küzdelemben, szabadító hatalmának megbizonyítása által a bűntől – nem a bűnben! – való szabadításra, amely az új szövetség szolgálatán keresztül, a szentély végső megtisztításában teljesedett ki.³¹

E nézet szerint mindazonáltal sok vezető és gyülekezeti tag – akik azt állították, hogy hiszik a hit általi megigazulást – nem ismerte fel az üzenetben azt, ami valójában volt. Büszkeségük és macakosságuk által megbántották, megvetették és visszautasították a Szentleket. Az üzenetet nem Jones és Waggoner sértő személyiségei miatt utasították el, hanem mert szembefordultak magával az üzenettel. Jóllehet némelyek megbánást gyakoroltak és utóbb elfogadták az üzenetet, viszont mások, noha állították, hogy megbánásra jutottak, tovább harcoltak az üzenet ellen, megint másokon az látszott, hogy megbánták, de csak beleegyeztek az üzenetbe. Ámde mivel a kulcsfontosságú időszakban visszautasította a kései esőt, az egész egyház a bűn világának pusztájában vándorol több mint száz éve. Az egyetlen út, melyen a kései eső nagy bőségben kitöltethetik az ellankadó egyházra, az, ha a tagok – vezetők és laikusok egyaránt – felismerik atyáik bűneit, megbánják azokat egyénileg

³⁰ Ld. A. Leroy MOORE: *Theology in Crisis*; Herbert E. DOUGLASS: *A Fork in the Road. Question on Doctrine the Historic Adventist Divide of 1957*; Dennis E. PRIEBE: *Face-to-Face With the Real Gospel*.

³¹ Ellen White így összegezte az üzenetet: „Az Úr nagy kegyelméből rendkívül értékes üzenetet küldött népének Waggoner és Jones vének által. Ennek az üzenetnek szembetűnő módon kellett a világ elé tárnia a felemlt Üdvözítőt, az egész világ bűneit hozott áldozatot. A Kezese vetett hit általi megigazulást mutatta be; Krisztus igazságának befogadására szólította fel az embereket, amely az Isten minden parancsolatja iránti engedelmségben nyilvánul meg. Sokan szem elől tévesztették Jézust. Arra van szükségük, hogy tekintetüket isteni személyére, érdemeire és az emberi család iránti változathatlan szeretetére irányítsák. Minden hatalom az Ő kezébe adott, hogy gazdag ajándékokat oszthasson az embereknek, saját igazságának felmérhetetlen ajándékában részesítve a gyámoltalan embert. Ez az az üzenet, amelyről Isten úgy rendelkezett, hogy el kell juttatni a világnak. Ez a harmadik angyali üzenet, amelyet hangos szóval kell hirdetni, és a Szent Lélek bőséges kiáradása kíséri majd. ... Válgék láthatóvá a felemlt Üdvözítő, ... amint trónján ül, hogy szétossza a szövetség felbecsülhetetlen értékű áldásait. ... Krisztus fent a mennyei törvényszék előtt esedezik az egyházért. ... Méltatlanságunk ellenére tartsuk állandóan emlékeztünkben, hogy van Valaki, aki elveheti a bűnt, és megmenhetheti a bűnöst. ... Isten bizonyosságot tett szolgálatunk, amely feltárta az igazságot, amint az Jézusban van – ez a harmadik angyali üzenete, világos, határozott vonalakban. ... Ez ... a bizonyosságtétel ... a törvényt és az evangéliumot tökéletes egészévé egyesítő mutatja be (ld. a Római levél 5. fejezetét és János első levele 3. fejezetét a 9. versről a fejezet végéig.) ... Aki megveri a nagy üdvösséget, amelyet évek óta elétek tárnak, semmibe veszik a Krisztus vére általi megigazítást és a Szentlélek megtisztító ereje általi megszentelést, azok számára nincs többé bűnökért való áldozat, hanem az ítéletnek valami rettenetes várása és a tűznek lángja” (TM, p. 92–98). Az 1888-as üzenetet a 4. fejezetben és az „A” függelékben részletesebben is tárgyaljuk majd.

és mint gyülekezeti testület is, megrtérnek, és hirdetik az üzenetet, amelyet az Úr több mint 120 éve küldött.

Ez a nézet azt állítja, hogy Ellen White párhuzamba állította egymással a zsidó népet és a hetednapi adventista egyházat. Ahogyan a zsidók a Messiás érkezését várták, de amikor eljött, nem ismerték fel, úgy vártuk mi is mint nép a kései esőt, de nem ismertük fel a megnyilatkozását, és megvetően elutasítottuk Jézust. Bár sok zsidó ma is mindegyre imában önti ki a szívét a siratófalnál, könyörögve Istennek, hogy küldje el a régóta várt Messiást, imájukra soha nem érkezik válasz, mert nem is érkezik. Amíg nem látják be, hogy a Messiás már eljött, és kitisztult értelemmel nem bánják meg hitelenségüket, imájukra nem érkezik válasz. Mi mint nép ugyanígy imádkozunk 1888 óta, 120 éve, a Szentlélek kitöltéséért. Isten azonban nem hallgathatja meg imáinkat, amíg nem ismerjük fel és nem valljuk meg elődjeink bűneit és az azóta elkövetett bűneinket. Ha elismerjük az igazságot a történelmünkkel kapcsolatban, az megóv minket a bűneik továbbvitelétől, és saját személyes hitelenségünk mély megbánására vezet minket.

Ez a nézet azt is állítja, hogy Ellen White több ízben is támogatásáról biztosította Jonest és Waggonert, illetve a hit általi megigazulás rajtuk keresztül elküldött rendkívül értékes üzenetét. Midőn Jones és Waggoner mint esendő emberek hibákat követtek el, Ellen White azon volt, hogy helyreigazítsa őket, tanácsokkal látva el őket azt illetően, amiben tévedtek. Amíg alázatosan hallgattak a tanácsokra, hasznát is látták azoknak. Ellen White figyelmeztetett arra, hogy Jonest és Waggonert legyőzheti a kísértés, de ha ez be is következne, az nem azt bizonyítaná, hogy az üzenetbe valami hiba csúszott. Tehát Waggoner panteizmusát, Jones megkeseredését és későbbi éveinek szélsőségeit nem az Úr által küldött üzenet, hanem az ugyanezen üzenettől való eltávolodásuk okozta az 1890-es évek második felében. Továbbá, a panteizmus, a „szent test” mozgalom és a többi szélsőség nem annak következménye, hogy Jones és Waggoner eredeti felfogásába valamilyen végzetes hiba csúszott volna, hanem a felfogásuk változott meg egy elősködő tévelygés – mely igen gyakran az igazság közvetlen közelében tenyészt – elfogadása folytán, és azáltal győzte le őket a kísértés. Figyelembe kell vennünk továbbá, hogy Jones és Waggoner eltévelyedése az isteni üzenettel szembeni elhúzódo ellenállás és elutasítás évei után fejlődött ki.

E második fő nézet a hangos kiáltást és a kései esőt illetően az 1890-es évek óta körvonalazódik, elsőként is az évtized jelentős eseményeinek résztvevői révén. Határozottabb formát mindazonáltal csak az 1920-as évektől öltött, elsősorban A. G. Daniells generálkonferenciái elnök *Krisztus a mi igazságunk* c. könyve révén. 1888 és az azt követő csaknem 40 év összegzéseként Daniells megállapította: „Az [1888-as] üzenetet soha nem fogadták el, nem hirdették, és az üzenetnek soha nem engedtek zöld utat úgy, amint kellett volna, hogy közvetítse az egyháznak a benne rejlő felmérhetetlen áldásokat. Hogy mennyire súlyos dolog ilyen befolyást árasztani, azt a kapott feddések mutatják. A feddés és az intés szavait ma komolyan a szívünkre kellene vennünk... Ó, bárcsak mindnyájan hallgattunk volna a figyelmeztetésre és a felhívásra, midőn azok látszatra különös, ámde nagyon is mély benyomást keltő módon az 1888-as konferencián megszólítottak minket! Milyen bizonytalanságtól

szabadultunk volna meg, mennyi bolyongást, vereséget és veszteséget előzhetünk volna meg! Milyen világosságban, áldásban, győzelemben és fejlődésben lett volna részünk!”³²

Alig néhány évvel Daniells könyvének kiadása után Taylor Bunch lelkész, bibliatanító és író egy röpiratot jelentetett meg *Negyven év a pusztában: a példa és az előkép* címmel, amely hasonló nézeteket fejtegetett a kései esőről és a hangos kiáltásról.³³ Röpiratában Bunch párhuzamot von a hetednapi adventista egyház és az Egyiptomból Kánaánba vándorló Izrael népe között. Felesége segítségével imaheteket tartott a Pacific Union College-ban az 1930/31-es tanévben, melynek során röpiratának témáját bontotta ki.³⁴ Néhány évvel később, 1937-ben Bunch egy hasonló, 36 prédikációból álló sorozatot tartott a Battle Creek-i gyülekezetben a szombat délutáni összejöveteleken. Ezeket az igehirdetéseket ki is adta *A kivonulás és az adventmozgalom: a példa és az előkép* címmel „kivált azok használatára, akik hallották, illetve olyan prédikátorok és evangéliumi munkások kérésére, akik kívánnák hallani azokat.”³⁵

Bunch a tanulmányaiban több részletet bontott ki, mint Daniells. Az ősi Izrael kádes-barneai tapasztalatairól szólva az 1888-as minneapolis konferenciára és annak következményeire, valamint az egyháznak a pusztába való visszafordulására alkalmazta azt. Bunch azt állította, hogy a kései esőt visszaautasították, és 1888 kérdésén nem leszünk túl, amíg a nép elé nem tárják azokat, hogy ráeszméljenek, mi is történt valójában:

A hit általi megigazulás üzenetét hatalommal hirdették több mint tíz éven keresztül, mely időszakban visszatérően emlékeztették a vezetőket a minneapolisi válságra. Ez az üzenet elhozta a kései eső kezdetét. „A próba ideje már eljött, mert a harmadik angyal hangos kiáltása Krisztus, a bűnbocsátó Megváltó igazságának kinyilatkoztatásával immár kezdetét vette. Ez amaz angyal világosságának kezdete, aki dicsőségével beragyogja” az egész földet (RH 1892. november 22.). Miért nem hullott tovább a kései eső? Mert abbamaradt az üzenet hirdetése, amely

³² A. G. DANIELLS: *Christ Our Righteousness*, i. m., p. 47, 69.

³³ Bunch röpiratának kiadási éveként többféle dátum is kering, a Loma Linda Heritage Library 1927-et tüntet fel. George Knight megállapítása szerint Taylor G. Bunch *Negyven év a pusztában: a példa és az előkép* c. kéziratát – bár ma már nem tartják annak – szintűgy különleges jelentőségű könyv volt. Az 1888-as generálkonferencia kérdéseinek Daniells általi felelőzése szemléletmódját a témát tanulmányozására készítette Bunch-ot (*A Search for Identity*, i. m. p. 143–144. L. E. Froom megállapítja: „Ezen írás útmutatása szerint kb. 40 évvel a minneapolis konferencia után, és nem korábban, komoly teherrel lett a felekezeti vagy konferenciái elutasítás. Erről szól a *The Exodus and the Advent Movement* című, az 1920-as évek második felében magánkiadásban megjelent, keltezetlen röpirat. A szerző, egy jól ismert lelkész, evangélista és bibliatanító, jóllehet gyakran bizonyosságteljesítéssel és a Review & Heralddal támasztja alá megállapításait, nem szolgál semmilyen bizonyító dokumentummal a visszaautasításról szóló merész kijelentéséhez. 1888-ban ráadásul még gyermek volt, így szemtanúja sem lehetett a történeteknek (L. E. Froom: *Early draft papers for Movement of Destiny*). Arthur White megállapítja, hogy „a felekezeti elutasítás elméletét 1930-ban hozták be” (A. L. White L. O. Cooknak írt levele, 1985. febr. 2.).

³⁴ *Review & Herald*, 1931. márc. 21., p. 24–25.

³⁵ Bunch azért folytatta az írást, mert „a sorozatnak különleges érteke van egyrészt a hitcsoportokkal és az egyházból kivált mozgalmakkal való találkozás, másrészt a hetednapi adventisták hitben – mely egykor a szenteknek adatott – megállapítása szempontjából”. Mások sajnálatos módon csak az egyház elleni támadást és néhány elhajló mozgalom forrását látták ebben a munkában.

valamikor elhozta azt. Sokan visszaautasították és hamar kivesszék az advent nép tapasztalatából, és vele halt el a hangos kiáltás is. Csak akkor harsanhat fel újra, ha az üzenetet, amely elhozta, felélesztik és elfogadják...

A vég előtt nem sokkal az advent nép felülvizsgálja és új fényben látja majd a múltját. Tanulmányoznunk kell és meg kell értenünk az ősi Izrael két kádes-barneai tapasztalatának előképét, tanulnunk kell hitbeli elődeink hibáiból, különösen azokból, amelyeket az 1888-as válság idején követtek el. Be kell ismernünk és meg kell vallanunk apáink bűneit, és azon kell lennünk, hogy ne ismételjük meg azokat, és hogy ne kétsleltessük tovább az advent mozgalom végső diadalát. A múlt történelmét e hibák és a következmény – vagyis Krisztus visszajövetelének kétsleltetése – fényben kell újraértékelnünk és tanulmányoznunk.³⁶

Donald K. Short és Robert J. Wieland – akik sok éven át Afrikában végeztek miszsiómunkát – lettek e nézetek talán legismertebb és legkiemelkedőbb védelmezői, miután az 1950-es generál konferencián közzétették *Az újvizsgált 1888* című kéziratukat. Az 1970-es években kezdték nézeteiket széles körben nyilvánosságra hozni, számos könyvet jelentettek meg, részben az egyház kiadóinál, részben magánkiadásokban, később néhányat az *1888-as Üzenet Tanulmányozó Bizottság* védnöksége alatt.³⁷ Mások különböző cikkeket és könyveket támogattak több szempontjukat.³⁸

A nagy dilemma

Ötödik generációs adventista vagyok. Nagypám nagyapja jelent volt az 1888-as generál konferencián Minneapolisban, majd rövid ideig a Wisconsin Konferencia elnöke volt. Nem tudom, vajon ő is egyike volt-e annak a „néhány” testvérnek, akik

³⁶ Taylor G. BUNCH: *The Exodus and Advent Movements in Type and Antitype*, i. m., p. 107, 168.

³⁷ Robert J. WIELAND – Donald K. SHORT: *In Search of the Cross: The 1888 Message – An Introduction; 1888 Re-examined: Grace On Trial; Lightened With His Glory; Made Like His Brethren; Then Shall The Sanctuary Be Cleansed: Corporate Repentance – Plea of the true Witness; Truth On Trial; „1888” For Almost Dummies*. Az 1888-as Üzenet Tanulmányozó Bizottság (1888 Message Study Committee) így határozza meg magát: „Felszentelt lélek-székéből és laikus tagokból álló csoport, akik egy közös meggyőződést osztanak. Krisztus igazságának 1888-as üzenetében azt látják, amit Ellen White látott benne: egy rendkívül értékes üzenetet, amely híven helyreállítja és új életre kelti az örömtelenen hatalmát, amely az evangéliumban volt, melyet az apostolok kezdetben hirdettek.” Ellen White kijelentette: „Az 1888-as üzenet a Jelenések könyve 18. fejezetében leírt kései eső és hangos kiáltás kezdete”. „A bizottság az egyház keretén belül működik” és kéthavi hírlevelet, könyveket, előadásokat és szemináriumokat tart az örömhír megosztásának céljával. „Az 1888-as üzenetről szóló szemináriumok ébredést és lelki megújulást hoznak, szélsőségek vagy törvénytelenkedés nélkül. Az eredmények manadandók. A hosszú késedelem oka végre éles megvilágításba kerül” (The 1888 Message Study Committee: *Who, Why?*).

³⁸ C. Mervyn MAXWELL: *Tell it to the World: The Story of Seventh-day Adventists*; A. Leroy MOORE: *Theology in Crisis*; Ralph LARSON: *The Word Was Made Flesh: One Hundred Years of Seventh-day Adventist Christology 1852–1952*; Arnold V. WALLENKAMPF: *What Every Adventist Should Know About 1888*; Jack SEQUEIRA: *Saviour of the World*; Steve WOHLBERG: *The 1888 Message for the Year 2000*; A. Leroy MOORE: *Adventism in Conflict: Resolving the Issues that Divide Us*; Dave FIEDLER: *Hindsight: Seventh-day Adventist History in Essays and Extracts*; Herbert E. DOUGLASS: *Messenger of the Lord*; Herbert E. DOUGLASS: *Ellen G. White and the Loud Cry*; Herbert E. DOUGLASS: *A Fork in the Road: Question on Doctrine: The Historic Adventist Divide of 1957*; Jean ZÜRCHER: *Touched With Our Feelings*.

nyíltan elutasították az üzenetet, amelyet az Úr az Ő nagy kegyelméből küldött az egyháznak Waggoner és Jones vének által. Egyet azonban tudok, hogy mind az őt nemzedék – beleértve az enyémet is – várva várta a Szentlélek kitöltésének idejét.

E témát tanulmányozva azzal a dilemmával kell szembenéznünk, hogy vajon történelmünk melyik olvasata helytálló. Ha az Úr elküldte a kései esőt, és mi mint egyház megvetettük azt, ellenálltunk, akkor nem kellene a bűnbánatot, tekintet nélkül az egészség megbontásának esetleges vádjára? Ellenkező esetben nem az elutasítást ismételtük egyre? Vagy ha a kései eső koránt sem kezdődött még el, és így egyházként soha nem utasítottuk el, nem kellene minden igyekezetünkkel azon lenni, hogy semmi se térítsen el és mi se térítsünk el másokat attól, hogy hirdessük a világnak a reformáció evangéliumát?

E roppant súlyú kérdések vizsgálatakor szem előtt kell tartanunk, hogy Ellen White nagyjából szemtanúja volt e történelmi eseményeknek.³⁹ Ezért fel kell tennünk magunknak néhány kérdést. Látott-e szoros kapcsolatot Ellen White a hit általi megigazulás 1888-as üzenete és az akkor lejátszódó profetikus események között? Összefüggésbe hozta-e az üzenet elfogadását Krisztus második eljövételével? Látott-e kapcsolatot a kései eső és a hangos kiáltás között? Elváltatta-e az akkori történések leírásában a kései esőt a hangos kiáltástól? Elkezdődhetnek-e egymás nélkül? El lehet-e őket fogadni külön-külön? Az 1893-as generál konferenciát a „kései eső ébredés”-ének tekintette-e Ellen White, miként Jones is, vagy csak „fanatizmus”-nak és „izgalmi állapot”-nak látta, miként Uriah Smith? Valóban kezdetét vette-e a kései eső? Lehet, hogy elutasították? Ellen White-nak a kései esőről és a hangos kiáltásról tett kijelentései, ha időbeli sorrendben nézzük az eseményeket, hozzásegítenek-e minket a kérdések megválaszolásához? Leginkább ezekre a kérdésekre igyekezzünk válaszokat találni a következőkben.⁴⁰

A kései eső visszatérése egy egyszerű, mégis egyedi idézetgyűjteménynek indult: Ellen White-nak a kései esőre és a hangos kiáltásra vonatkozó kijelentéseit foglalta volna magában, melyeket az 1840-es évektől élete végéig (1915) tett. Az olvasó meg fogja találni ezeket a kijelentéseket a könyvben, méghozzá kevés kivétellel időrendben. Nem soroltam fel Ellen White összes kijelentését a kései esőre és a hangos kiáltásra vonatkozóan, mindamellert az összeállítás átfogó és kimerítő. Valamennyi fejezet kronologikus rendben halad előre, és az adott időszak legérvényesebb kérdését veszi górcső alá a kései esővel és a hangos kiáltással kapcsolatban. Meg kell említenünk, hogy az írás előrehaladtával egyre több háttérinformációt illesztettem az anyaghoz, amelyek segítettek választ adni a történelmi események által, valamint az azóta kiadott adventista könyvek által felvetett kérdésekre. A vita néhány részvevője

³⁹ Jó észben tartanunk Ellen White figyelmeztető szavait: „Az ellenség mestéri erőfeszítéseket tett, hogy megrendítse népiünk bizottságréteglekbe vetett hitét, és amikor ezek a tévedések beteszik a lábukat, azt állítják, hogy valamennyi álláspontot bizonyítani tudnak a Bibliából, valójában azonban félremagyarázzák az Írást. ... Minden lépésről-lépésre Sátán terve szerint zajlik, és akik előkészítették az utat ahhoz, hogy a nép ne szövelje meg az Isten Lelke bizonyágréteglekben megszólaló figyelmeztetéseket és fedléseket, látni fogják majd, amint a legkülönbözőbb tévelygések özönével szökkennek majd szürba” (level W. C. White-nak, 109. sz. level, 1890. dec. 6. In 1888M, p. 739).

⁴⁰ Jelen (I) kötet 1844-től 1891-ig, a II. 1891-től a jelenig öleli fel az eseményeket. Így az 1893-as eseményekre vonatkozó jegyzetek nem ebben a kötetben találhatók.

gyakran szem elől veszítette az összefüggést azzal, ahogyan 1888 vonatkozásában az adventista történelmet kezelték. Épp ezért néhány hosszabb idézet a teljes szöveg-összefüggés kedvéért került a könyvbe, ekként segítve az olvasót helytállóbb következtetésekre jutni.

A kései eső visszatérése e fontos téma személyes tanulmányozásának gyümölcse. Az eredeti forrásokra támaszkodik E. G. White, A. T. Jones, E. J. Waggoner és mások vonatkozásában. Egyszerűen engedjük, hogy beszéljen maga a történelem! A szerző törekedett elolvasni az e tárgyban nyomtatásban napvilágot látott anyagok többségét: szeretett volna megbizonyosodni arról, hogy semmi nem került el a figyelmét. Hálás vagyok az imáért és a kapott tanácsokért, sokan segítettek ilyen formában ezt a munkát. Bár soha nem szándékoztam könyvet írni, ez a tanulmányozás áldássá vált az életemben; abban a reményben bocsátom útjára, hogy mások számára is áldás lesz. Mindamelllett, ahogy az a legtöbb könyvvel megesik, nem mindenki fog egyetérteni tanulmányom valamennyi következtetésével. A szerző e szavai nem igénybejelentés a tévedhetetlenségre. Ez egy folyton alakuló könyv. Rendszeresen kiegészítésre szorul; igaz ez nemcsak a még megírásra váró, de azon fejezetekre is, melyeket az olvasó már a kezében tarthat. Ez további szerkesztést és finomhangolást igényel ott, ahol módosítások szükségesek.

Jelen tanulmány megírását az a szándék vezérli, hogy helyesen értsük történelmünket. Ellen White 1892-ben elhangzott jól ismert kijelentése szerint: „Nem kell félnünk a jövőtől, kivéve, ha megfélemlünk az útról, amelyen az Úr eddig vezetett bennünket, és megfélemlünk a múltunk történetében rejlő tanításáról.”⁴¹ Arra is emlékeztet bennünket, hogy Izrael bukását is az okozta, hogy megfélemlünk a történelmükről:

Izrael fiai azért hagyták el Istent, mert a felnövekedő nemzedéknek nem tanították az Egyiptomból való nagy szabadítást, melyet Jézus Krisztus vitt végbe tulajdon kezével. Atyáik nem ismételtek el nekik az isteni oltalom történetét, amely egész pusztai vándorlásuk idején Izrael népével volt. ... A szülők elhanyagolták a munkát, amelyet az Úr rájuk bízott, nem oktatták gyermekeiket Istennek az Ő választott népével kapcsolatos céljáról. Nem tárták eljűk, hogy a bálványimádás bűn, és más isteneket imádni amny, mint elpártolni Istentől. Ha a szülők teljesítették volna kötelességüket, nem egy olyan nemzedékről maradt volna ránk a tanúság, amely nem ismerte Istent, és ezért a pusztítók kezébe került.⁴²

Arra a munkára hívták fel figyelmemet, amelyet Mózes végzett röviddel halála előtt. Összehívta Izrael fiai, elismerték nekik múltbeli tapasztalataikat, próbáikat, bukásaikat és a figyelmeztetéseket, melyekben részük volt.⁴³

⁴¹ TM, p. 31. „To Brethren of the General Conference”, 32. sz. levél, 1892. dec. 19.

⁴² Ellen G. WHITE: „Is the Blood on the Lintel?”, *Review & Herald*, 1895. máj. 21., p. 321., kiemelés tőlünk.

⁴³ Ellen G. WHITE: *Battle Creek Letters*, 1905. nov. 7., p. 3. Érdekes módon Kóré is adott Izrael fiainak történelmi leckéket, csak ép dferítve a történelmüket: „Kóré visszatértintert pusztai vándorlásuk történetére, a helyekre, ahol néhez helyzetekbe jutottak, és sokan elpusztultak zügelódásuk és engedetlenségük miatt. Elhitette hallgatóival, hogy bajukat meg lehetett volna előzni, ha Mózes más útirányt választ. Úgy döntöttek, hogy ő az okozója minden elszennvedett csapásnak, és hogy Mózes és Áron rossz vezetése miatt zártattak ki Kánaánból. Ha Kóré lett volna a

Történelmünk számbavételekor azonban szem előtt kell tartanunk, hogy mindez nem azzal a céllal műveljük, hogy másokban találjuk meg a múltbeli vagy mostani bűnöket, nem is a rombolás szándékával, hanem azzal, hogy tanuljunk a hibáinkból és ne ismételjük meg azokat. Jól meg kell jegyeznünk Kenneth Wood szavait: „Ha megfigyeljük lelki elődjaink hibáit, az aggodalommal és sajnálattal tölthet el bennünket. A múltat azonban nem tudjuk megváltoztatni. A történelmet nem írhatjuk át. Viszont tanulhatunk a történelemből, rendbe tehetjük a szívünket és a családi életünket, lehetőséget adva a Szentléleknek arra, hogy megvalósítsa szándékait életünkben. Csak akkor várhatjuk a Szentlélek kitöltését és »a mű« befejezését, ha ma helyesen viszonyulunk a hit általi megigazulás üzenetéhez.”⁴⁴

Ez vezet el engem a következő ponthoz. Mint korábban is mindig, Sátán mindenkor igyekszik minden reformációs mozgalmat kisiklatni hamisítványok és fanatizmus által.⁴⁵ E tétel igazolásához elég sebtében végigkövetnünk saját adventista történelmünket. Sátán hamisítványokat küldött 1888 előtt és után is. Hamisítványokat küldött az 1920-as évek elején, amelyek 1888-ra hivatkoztak, de egyúttal Babilonnak mondták az egyházat. Ugyanez volt a helyzet az 1930-as és az 1940-es években is. A fanatizmus újabb formái tűnnek szemünk elé 1950 óta, amelyek 1888-ra hivatkoznak és az egyház elhagyására szólítják fel az embereket. Mindez Sátán műve, hogy így tereje el a figyelmet Isten valódi felhívásáról, hogy vizsgáljuk felül történelmünket, hogy meggyógyulhassunk.

Hadd tegyük egyértelművé: az egyház nem Babilon! Az egyház legvégül megszívleli a „Hű és Igaz Bizonyosság” felhívását, és az isteni gyógy módoknak köszönhetően elkészül a nagy menegzőre. Krisztus legvégül a szeplőtől és ráncaitól megszabadult menyasszonyát tudhatja maga mellett. Miért? Azért, mert Krisztus igazságának ragyogóan tiszta ünnepi ruháját fogja viselni.

Kérlek benneteket, tartsátok szem előtt: ez a könyv nem a hetednapos adventista egyház lerombolására szolgál, sem pedig hogy valaminemű evangelizáció részeként elkülönült csoportokba hívja az embereket. Célja az, hogy az adventista vezetők, tanítók és az érdeklődő laikusok imádságos szívvel olvassák és elmélkedjenek felette történelmünk jobb megértése érdekében.

Végezetül annyit, hogy amennyire tőlünk telt, igyekeztünk e könyvben elejétől végig George R. Knight kitűnő tanácsát követni: „Engedjük Ellen White-ot szólani saját magáért!”⁴⁶

vezetőjük, méltányolta volna jó cselekedeteiket bűneik rosszallása helyett, nagyon békés, sikeres útjuk lett volna a pusztában való ide-oda vándorlás helyett, útjuk egyenesen az ígéret földjére vezetett volna” (PP, p. 397., kiemelés tőlünk).

⁴⁴ WOOD, Kenneth H.: „Editor’s Viewpoint F. Y. 1. 4”. *Review & Herald*, 1976. nov. 18., p. 2.

⁴⁵ GC, p. 186. és az egész fejezet.

⁴⁶ George R. KNIGHT: *A User-Friendly Guide to the 1888 Message*, i. m., p. 166.